

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра германської і фіно-угорської філології

Курсова робота

на тему: “Модальні дієслова в сучасній англійській мові,
функціональний аспект”

Студентки групи Па 05-20
факультету германської філології і перекладу
денної форми навчання
спеціальності 035.041 Германські мови та літератури
(переклад включно), перша - англійська
Ячменьової Юлії Сергіївни

Науковий керівник:
доктор філологічних наук, доцент
Шутова Марія Олександрівна

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ 2023

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Department of Germanic and Finno-Ugrian Philology

Term Paper

Grammatical category of gender in the aspect of gender linguistics of the
Ukrainian and English languages

Yuliia Yachmenova

Group Pa 05-20

Germanic Philology and Translation Faculty

Research Adviser

Assoc. Prof.

Doctor of Science (Linguistics)

MARIIA SHUTOVA

Kyiv 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1.....	6
1.1. Модальність як багатоаспектна категорія у лінгвістиці.....	7
1.2. Модальні слова в англійській мові.....	12
Висновки до розділу 1.....	19
РОЗДІЛ 2.....	20
2.1. Модальні слова як засіб вираження модальності в англійських текстах.....	20
2.2. Різновиди модальних форм та особливості їх перекладу.....	22
Висновки до розділу 2.....	22
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	26
РЕЗЮМЕ.....	29

ВСТУП

Актуальність дослідження:

Дослідження категорії модальності та функцій модальних слів у реченні (тексті) є актуальним з кількох причин. По-перше, модальні слова є важливою складовою сучасної англійської мови і впливають на смислове й емоційне вираження висловлювань. Дослідження цих аспектів дозволить краще розуміти їхню роль у комунікації та мовному виразі.

Мета дослідження:

Метою цього дослідження є розкриття категорії модальності та функцій модальних слів у реченні (тексті). Основним завданням є виявлення специфіки використання модальних слів, їх впливу на семантику й емоційну виразність, а також встановлення залежностей між модальними словами та іншими частинами мови.

Завдання курсової роботи:

У рамках курсової роботи будуть виконані наступні завдання:

Аналіз теоретичних джерел та лінгвістичної літератури щодо модальності та функцій модальних слів у реченні (тексті).

Вивчення класифікації модальних слів у сучасній англійській мові.

Дослідження семантичного аспекту модальних дієслів та їхнього впливу на висловлювання.

Виявлення особливостей використання модальних слів для вираження різних типів емоцій.

Аналіз прикладів з автентичних текстів для підтвердження теоретичних висновків.

Об'єкт дослідження:

Об'єктом дослідження є категорія модальності та функції модальних слів у реченні

Практична значимість:

Практична значимість цього дослідження полягає в тому, що вивчення категорії модальності та функцій модальних слів у реченні (тексті) має безпосередній практичний вплив на вивчення та використання англійської мови. Дослідження надасть студентам, мовцям та вчителям можливість краще розуміти використання модальних слів, їх семантику та контекстуальну варіативність.

Розуміння ролі модальних слів у вираженні суб'єктивного ставлення та емоцій допоможе удосконалити навички мовлення, зокрема виразності та точності. Дослідження також сприятиме розширенню лексичного запасу, розумінню семантичних нюансів та адекватному вираженню думок та поглядів у мовному виразі.

Також, результати дослідження можуть бути корисні для лінгвістів та дослідників у галузі мовознавства, допомагаючи розширити наші знання про модальність та функції модальних слів у реченні (тексті).

Теоретичний огляд: опис поняття модальності, класифікація модальних слів, аналіз семантичного аспекту модальних дієслів, виклад теоретичних підходів до розуміння їхніх функцій у реченні (тексті).

Методологія: опис методів, які використовуються для проведення дослідження, наприклад, аналіз автентичних текстів, лінгвістичний аналіз тощо.

Аналіз результатів: представлення результатів дослідження, включаючи приклади з автентичних текстів, опис виявлених особливостей використання модальних слів, їхнього впливу на семантику та емоційний відтінок висловлювань.

Висновки: узагальнення отриманих результатів, підтвердження мети дослідження, опис практичної значимості отриманих висновків.

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КАТЕГОРІЇ МОДАЛЬНОСТІ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

1.1. Модальність як багатоаспектна категорія у лінгвістиці

На сьогоднішній день проблема модальності залишається однією з найактуальніших проблем лінгвістики в силу своєї складності та різноманітності. Модальні відношення і засоби їх реалізації все частіше привертають увагу лінгвістів і стають об'єктом вивчення на формально-синтаксичному, семантико-синтаксичному, комунікативно-функціональному та текстовому рівнях. Значний внесок у вивчення категорії модальності зробили такі вчені, як Ш. Баллі, Ф. Р. Палмер, В. З. Панфілов та ін. Проте явище модальності все ще залишається об'єктом дослідження багатьох лінгвістів, оскільки модальні слова і словосполучення вважаються одним із найсуперечливіших лексико-граматичних розрядів слів і привертають увагу дослідників. Вони досі не отримали повного пояснення у зв'язку з багатоплановістю, специфічністю мовного вираження і функціональними особливостями. Таким чином, недостатня наукова систематизація категорії модальності і засобів її вираження в англійській мові обумовлюють актуальність даного дослідження. Метою статті є уточнення поняття модальності та дослідження особливостей використання засобів вираження суб'єктивної модальності в англійській мові. Поняття модальності, яке застосовувалося стосовно логіки судження ще Аристотелем і було досліджене в подальшому в працях І. Канта, пізніше почало використовуватися у лінгвістиці та математичній логіці. В логіці модальність – це найсуттєвіша ознака судження як форми мислення, що визначається як категорія, яка

класифікує судження залежно від характеру відносин між предметом судження та його ознакою, тобто залежно від характеру об'єктивних зв'язків, які відображаються в судженні, або як ступінь достовірності думки, що передається в судженні (Войналович).

У мовознавстві модальність належить до найсуттєвіших характеристик речення і трактується Марією Телекою як категорія, що виражає зв'язок висловлювання з реальною дійсністю. Різними дослідниками модальність визначається як граматична, синтаксична або семантична категорія., наприклад, розглядають модальність як граматичну категорію; Марія Телека вважає модальність синтаксичною категорією, зазначаючи, що за межами синтаксичної модальності залишаються лексичні засоби.

Як семантичну категорію модальність розглядають дослідники, оскільки модальний зміст може бути виражений різними мовними засобами. До них відносяться граматичні (морфологічні), лексичні (модальні слова), лексико-граматичні (модальні дієслова) й інтонаційні засоби (Войналович). Ґрунтовні лінгвістичні дослідження модальності вимагають всебічного розгляду потоку мовлення в тісному взаємозв'язку з усіма розділами лінгвістики. Специфіка модальності полягає у тому, що модальні значення не завжди репрезентуються маркерами, що належать одному рівневі. Семи модальності виражаються за допомогою засобів, що описуються у морфології, синтаксисі, фонетиці, лінгвістиці тексту. У енциклопедичному словнику Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна модальність (від лат. *modus* – міра, спосіб) розглядається як функціонально-семантична категорія, що виражає різні види відношення висловлювання до дійсності, а також різні види суб'єктивної кваліфікації повідомлення (Енциклопедичний словник, 2010).

До сфери модальності відносяться:

- 1) протиставлення висловлюваного за характером їх комунікативної установки (твердження – питання – спонукання);
- 2) протиставлення за ознакою “твердження – заперечення”;
- 3) градації значень в діапазоні “реальність – ірреальність” (реальність – гіпотетичність – ірреальність), різний ступінь упевненості мовця в достовірності думки про дійсність, яка формується у нього;
- 4) різноманітні видозміни зв’язку між підметом і присудком, виражені лексичними засобами (“хоче”, “може”, “повинен”, “потрібно”) (2018)
**ВІСНИК СТУДЕНТСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
 ДОНЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВАСИЛЯ
 СТУСА.** (Хаджинов І. В., д.е.н., професор, 2018)

У науковій праці модальність розглядається дослідниками як понятійну категорію зі значенням ставлення мовця до висловлювання та відношення висловленого до дійсності. Модальність як категорія в англійській мові може виявлятися “у сфері граматичних елементів мови та у сфері її лексико-номінативних елементів. У цьому значенні будь-яке слово, що виражає оцінку з навколишньою реальністю, повинно визначатися як модальне”. М. Грепл виділяє(http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream_2019.pdf) три аспекти модальності: “модальність загальну” (основну), а усередині неї – чотири модальні статуси (повідомлення, питання, наказ, побажання), “модальність волюнтативну” та “модальність істинності” (правдивості). При цьому автор зазначає, що “волюнтативна модальність” виражає ставлення суб’єкта дії до дії, а “модальність істинності” – ступінь упевненості змісту висловлювання мовця в реальній значущості (http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream_2019.pdf). Визначення категорії модальності, за Г. А. Золотовою, (http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream_2019.pdf) включає три значення:

- 1) відношення висловлювання до дійсності з точки зору мовця;
- 2) ставлення мовця до змісту висловлюваного;

3) ставлення суб'єкта дії до дії. Л. С. Єрмолаєва розрізняє (http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream_2019.pdf) такі основні види модальності – "внутрішню" і "зовнішню". Під "внутрішньою" модальністю розуміється ставлення суб'єкта дії до здійснюваної ним дії; під "зовнішньою" – відношення змісту речення до дійсності в плані реальності – ірреальності (I тип) і ступінь упевненості мовця щодо фактів, що повідомляються (II тип). Хоча Л. С. Єрмолаєва (http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream_2019.pdf) говорить про два види модальності, фактично її класифікація включає три види модальності, значення яких є аналогічними значенням, аналізованим Г. А. Золотовою (http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream_2019.pdf).

). Так, специфіка внутрішньої модальності полягає у тому, що цей вид не дає модальної характеристики всього речення, а дає лише модальну характеристику стосунків усередині речення (тобто "внутрішня модальність").

Основними засобами вираження модального відношення між суб'єктом дії і дією в англійській мові є модальні дієслова. У реченні вони є частиною складеного дієслівного модального присудка та показують ставлення мовця до дії речення. Під зовнішньою модальністю I типу розуміється відношення змісту речення до дійсності в плані реальності – ірреальності. Протиставлення реальності – ірреальності Л. С. Єрмолаєва (http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream_2019.pdf) розглядає на основі відповідності або невідповідності змісту висловлення дійсності, основними засобами якої виступають форми способу. У зовнішній модальності II типу особливо виділяється роль мовця, оскільки в цьому виді модальності висловлюється ступінь упевненості, сумніви (або невпевненість) мовця у відповідності до змісту висловлювання. Це модальне значення передається, наприклад, модальними дієсловами, що виконують другорядну функцію та показують модальне відношення до всього речення.

аналіз наукової літератури з даної проблематики свідчить, що трактування категорії модальності надзвичайно широке. Однак у цілому лінгвісти

схильні вважати, що категорія модальності відбиває два типи логіко-граматичних зв'язків: відношення змісту речення до об'єктивної дійсності та ставлення мовця до змісту речення (висловлювання). Перший вид зв'язку називається "об'єктивною модальністю", в той час, коли другий розглядається як форма мовлення і називається "суб'єктивною модальністю". Так, наприклад, Е. А. Зверєва виділяє об'єктивну і суб'єктивну модальність. Дослідниця вказує, що об'єктивна модальність виражає відношення, які об'єктивно існують у реальній дійсності, – відношення необхідності або можливості, обумовлені об'єктивними причинами. Суб'єктивна модальність відображає лише думку мовця з приводу необхідності, можливості або вірогідності якоїсь дії або стану. Н. Ю. Шведова також розмежовує об'єктивну і суб'єктивну модальність. До модальних значень дослідниця відносить всі ті значення, які визначені як об'єктивно-модальні. Тобто значення відношення того, про що йде мова (повідомлюваного), до реальності. Вона зазначає, що до модальних значень також відносяться всі ті значення, які виражають ставлення мовця до того, що він повідомляє, – це суб'єктивно-модальні значення. Об'єктивна модальність є обов'язковою ознакою будь-якого висловлювання та однією з категорій, що формує предикативну одиницю – речення. Цей вид модальності виражає відношення повідомлюваного до дійсності у плані реальності та ірреальності. Головним засобом оформлення модальності в цій функції є категорія способу дієслова. Основними засобами вираження реальної об'єктивної модальності є часові форми дієслів дійсного способу. Ірреальні об'єктивно-модальні значення виражаються формами умовного способу дієслів. Суб'єктивна модальність – це вираження ставлення особи мовця до висловлювання (впевненість / невпевненість, згода / незгода, експресивна оцінка). Вона є факультативною ознакою висловлювання, та її семантичний об'єм ширший від семантичного об'єму об'єктивної модальності. Мовними

засобами цього виду модальності є порядок слів, інтонація, лексичні повтори, модальні слова і дієслова, вигуки, вставні слова і словосполучення, вставні речення, порядок слів у реченні. Сміслову основу суб'єктивної модальності утворює поняття оцінки в широкому розумінні слова, включаючи не лише логічність кваліфікації повідомлюваного, але й різні види емоціональної реакції. У нашій статті ми хотіли б розглянути один із засобів вираження суб'єктивної модальності в англійській мові, а саме – модальні слова та дієслова. Модальні слова передають суб'єктивне ставлення мовця до висловлювання, виражають оцінку мовця, відношення між твердженням у реченні та реальністю. Ця оцінка може бути представлена різним ступенем упевненості, сумніву, бажаності дії, вираженої в реченні. Семантично Н. А. Кобріна поділяє модальні слова на три групи:

1) слова-ствердження: *certainly, of course, indeed, surely, decidedly, really, definitely, naturally, no doubt etc.* “Of course there are rumours, of course there are options”;

2) модальні слова-припущення: *perhaps, maybe, probably, obviously, possibly, evidently, apparently etc.* “Jose probably didn't want to tell me too much at the start”;

3) модальні слова, що дають оцінку висловлювання з точки зору бажаності чи небажаності: *luckily, fortunately, happily, unfortunately, unluckily etc.* “Fortunately there's a system in place to notify the sender...” . Модальні дієслова відображають ставлення мовця до дії, вираженої інфінітивом, в комбінації з яким вони формують складені модальні присудки. Отже, вони можуть виражати дію, стан або процес, які розглядаються мовцем як можливі, обов'язкові, сумнівні, точні, дозволені, бажані тощо. Це такі модальні дієслова, як: *can, may, must, should, shall, will, would, need, ought to, dare, to be to, to have (to have got to)*. Так, модальне дієслово *can* має дві

форми: can – для теперішнього часу і could – для минулого часу та позначає теоретичну можливість, можливість ідеї, яка пов'язана з допусканням повної свободи для дії; з деяким значенням здатності, дозволу. “A nutritionist says changes in diet can cause cancers to regress”.

1.2. Модальні слова в англійській мові

Лексичні засоби вираження модальності Одним зі засобів вираження суб'єктивної модальності в англійській мові є модальні слова (лексичні засоби вираження модальності) і дієслова (лексико-граматичні засоби вираження модальності). На лексичному рівні модальність виражається за допомогою модальних слів *certainly, of course, no doubt, surely, apparently, indeed, evidently, naturally, obviously, really, actually, happily / unhappily, luckily / unluckily, fortunately / unfortunately* та інших. Модальні слова передають суб'єктивне ставлення мовця до вислову, висловлюють оцінку мовця, відношення між затвердженням у реченні і реальністю. Ця оцінка може бути представлена різним ступенем впевненості, сумніву, бажаності дії, вираженої в реченні. Модальні слова виражають ставлення мовця до реальності та можливості дії, про які йдеться. Суть модальних відносин полягає у тому, як думає, розуміє, кваліфікує своє повідомлення той, хто його говорить, як він ставиться до дійсності, щоб забезпечити дієвість, актуальність основного засобу спілкування. Згідно з Н. Є. Петровим, модальні слова можна поділити на:

- 1) слова, які виражають впевненість: *certainly, no doubt, surely, apparently, undoubtedly*;
- 2) слова-«інтенсифікатори»: *evidently, obviously, really, actually*;
- 3) слова, які виражають невпевненість: *perhaps, maybe, probably*;
- 4) слова, які виражають схвалення і несхвалення: *happily / unhappily, luckily / unluckily, fortunately / unfortunately*. Крім діалектів, модальні

значення в англійській мові також можуть виражатися за допомогою інших частин мови: іменників: *There is a slight possibility that Sandy is home* (Є невелика вірогідність, що Сенді зараз вдома); прикметників: *It is far from necessary that Sandy is home* (Сенді зовсім не обов'язково зараз сидить удома). Однак спеціальним засобом вираження модальних значень у мові є клас модальних дієслів. Лексико-граматичні засоби вираження модальності На лексико-граматичному рівні модальність виражається за допомогою таких модальних дієслів: *can, may, must, should, shall, will, would, need, ought to, dare, to be to, to have (to have got to)*. Модальні дієслова відображають ставлення мовця до дії, вираженої інфінітивом, у поєднанні з яким вони формують складники модальних присудків. Отже, вони можуть висловлювати дію, стан або процес, які розглядаються мовцем як можливі, обов'язкові, сумнівні, точні, дозволені, бажані. В англійській мові модальні дієслова здатні передавати відтінки деонтичної (дозволене / заборонене) й епістемічної (ймовірне / неймовірне) модальності. Деонтичне значення модальних дієслів: модальне дієслово *can* має дві форми: *can* – для теперішнього часу і *could* – для позначення минулого часу. Обидві форми можуть використовуватися для вираження теоретичної можливості, пов'язаної з допуском повної свободи для дії; з деяким значенням здібності, дозволу. Наприклад: *A nutritionist says changes in diet can cause cancers to regress* (Дієтолог каже, що дотримання дієти може змусити рак відступити). Модальне дієслово *may* має дві форми: *may* і *might* і позначає можливість факту, дії, пов'язану з ідеєю відсутності перешкод; при цьому присутні такі відтінки значень як невпевненість, дозвіл. Наприклад: *The plan may be implemented in half a year* (План може бути реалізований протягом півроку). Модальність в англійській мові може також виражатися синтаксичними засобами. Насамперед це різні вступні слова і конструкції (словосполучення і речення), які висловлюють оцінку співрозмовника щодо змісту

повідомлення. Наприклад: *to my mind, in my opinion, I believe, I assume, I suppose, to tell the truth, frankly speaking, it is common knowledge*. Очевидно, що названі засоби вираження модальності є скоріше семантико-синтаксичними. До синтактико-інтонаційних засобів вираження модальності в англійській мові відносять різні типи питань, вимовлені з певною інтонацією. Так, спадна інтонація в розділових питаннях (*tag questions*) означає більший ступінь впевненості мовця у викладенні ідеї – настільки великий, що він, по суті, не очікує відповіді на своє питання. Інтонаційні засоби вираження модальності Перераховані вище засоби вираження модальності відносяться до експліцитних засобів. Різні відтінки модальності у мові можуть передаватися й імпліцитно, тобто невербально. Імпліцитним засобом вираження модальності у мові є інтонація. Емоційно-експресивна оцінка, весь спектр «відносин суб'єктивно-об'єктивного характеру» і емоційно-вольових виявів беруться за основу при вивченні модальності у просодії; те, що у багатьох зарубіжних авторів позначається терміном «ставлення» (*attitude*) і що становить основу і суть «модальної», «*attitudinal*» або «емоційноекспресивної» функції інтонації. Очевидно, що інтонація тісно пов'язана з емоційною промовою, у якій своєрідним інтонаційним оформленням передаються різні емоційні відтінки. Крім емоційно насиченої мови, вона властива й емоційно нейтральній мові, в якій ступінь емоційності незначний. Інтонація емоційно нейтральної мови дає змогу встановити певні критерії інтонаційного ладу мови взагалі, визначити функції мовної інтонації. Оскільки інтонація є основним засобом вираження емоцій у мові, то її змістовний репертуар здатний відображати десятки модальних значень. Н. Ю. Шведова зазначає, що суб'єктивно-модальні значення можуть бути марковані такими засобами:

1) спеціальними синтаксичними конструкціями (Будинок як будинок; Чим не подарунок!; Йому не до розмов);

- 2) повторенням слів (І в ту ж хвилину по вулицях кур'єри, кур'єри, кур'єри; Обіцяв: куплю, куплю велосипед, а сам все не купуєш);
- 3) порядком слів (Зрозуміє (зрозумів) він тебе! (Звичайно, не зрозуміє); Полювання йому (була) їхати в таку погоду!; Гарний хлопчик!);
- 4) побудовами із частинками (Поговори мені ще!; Покричить ще у мене; Всє ти винен; Тільки він знає);
- 5) побудовами із дієслівними формами, говірками та узгодженими словами, які виконують функції модальних часток (Дивись, не шуміть у мене!; У нас народ чого не знаю так радіє; – У тебе відпустка? – Яка там відпустка!);
- 6) побудовами з вигуками (Повернутися на виробництво при твоїй амбіції тобі буде, ой, нелегко!; Гей, напоумити!; Фу, який сором!);
- 7) вступними словами, сполученнями слів і речень (Сюди, як кажуть, їде делегація; Воля твоя, я не згоден);
- 8) інтонацією. Крім того, у структурі речень може спостерігатися безліч комбінацій цих засобів (Так би, здається, взяв та й поїхав, а виїхати-то саме і можна). Отже, існують різні суб'єктивно-модальні значення. Це не тільки значення впевненості або невпевненості (Здається, дощ; Начебто дощ), але і значення згоди, прийняття або незгоди, неприйняття (Їхати так їхати; Мало (чи) куди кличуть!), позитивної або негативної оцінки (Ай да молодець!; Ох вже ці родичі!; А ще друг!), різних видів волевиявлення (Поговори мені ще!; Дай звільнюся, тоді поговоримо), значення множинності, повноти, інтенсивності (Нагорі туман, туман, туман. Внизу величезні камені, камені, камені. Єдиності та винятковості (Тільки й радості, що в дітях), значення високого ступеня ознаки (Ось голос так голос!) і багато інших.

Отже, можна зробити висновок, що в українській мові засоби вираження модальності вирізняються різноманітністю. Так, існують лексичні (оцінна

лексика), граматичні (вступні конструкції, парцелювання і приєднувальні конструкції, риторичне питання, спеціальні синтаксичні конструкції), лексико-граматичні (побудови з частинками, побудови з вигуками, суфікси суб'єктивної оцінки (демінітивні суфікси), деякі спеціальні синтаксичні конструкції), пунктуаційні (три крапки), графічні (в лапках слова), а також конвергенція засобів для реалізації всього різноманіття модальних значень. Граматична категорія способу створює своєрідні внутрішні резерви, які дозволяють цим дієсловом вживатися в якості форм вираження модальності:

1. Інфінітиви: Він – бігти. Стояти!
2. Дієслівні вигуки: Санька відразу бух в калюжу!
3. Вигуки недієслівного походження: «Тс-с», – прошепотів мій друг.
4. Іменники в називному відмінку: Ніч.
5. Іменники в родовому відмінку: Справ-то, справ-то! Засоби вираження модальних значень (модальності) можна розділити на два види: універсальні неуніверсальні. Перші характерні для всіх висловлювань (інтонація). Другі присутні лише в деяких висловлюваннях. Призначення засобів вираження модальності – зв'язувати і форми і способи її вираження. Неуніверсальні засоби вираження модальності використовуються з метою створення для тієї чи іншої форми умов, щоб вона стала формою вираження модальності. До цих засобів відноситься наявність конструкції з прямим порядком слів (Я – реготати), наявність односкладних конструкцій (Сидіти!), наявність структури складного речення (Прийди він вчасно, нічого б не сталося). Це структурні засоби. Якщо дієслівний спосіб використовується для вираження невластивого йому модального значення, то в якості засобу вираження цього значення вживаються частки: Щоб завтра ж ти звідси пішов! Це лексико-граматичні засоби вираження модальності. Суб'єктивно-модальні форми (вставні та

вставлені компоненти, частки й вигуки) мають свою специфіку у передачі суб'єктивно-модальних значень, конкретизуючи загальне поняття «ставлення мовця до повідомлюваного». Речення можуть ускладнюватися вставними і вставленими словами, словосполученнями і реченнями, які граматично не пов'язані з членами речення, хоча надають усьому реченню чи окремим його членам різних смислових відтінків, виражають додаткові повідомлення, уточнення. Ускладнюючі компоненти не вступають з іншими словами в реченні ні у підрядний, ні в сурядний зв'язок, характеризуються відносною відокремленістю та інтонацією, що на письмі передається через розділові знаки – кому, тире, дужки.⁴⁵ Германські мови

Вставні слова і словосполучення – один із поширених засобів модальності. За значенням вставні слова і словосполучення можна поділити на такі розряди:

- 1) вставні слова і словосполучення, які виражають модальну оцінку мовцем міри реальності повідомлюваного (впевненість, невпевненість, передбачення, можливість, сумнів тощо): безсумнівно, без сумніву, зрозуміло, правда, безперечно, розуміється, може, може бути;
- 2) вставні слова і словосполучення, які виражають почуття мовця у зв'язку з повідомленням (радість, здивування, співчуття, застереження): на щастя, на жаль, як на біду, на диво;
- 3) вставні слова і словосполучення, які привертають, активізують увагу співрозмовника: чуєте, майте на увазі, зверніть увагу, прошу вас, даруйте, між нами кажучи;
- 4) вставні слова і словосполучення, які вказують на джерело повідомлення: кажуть, як кажуть, повідомляють, за висловом, на думку, на мою думку, по-моєму, по-твоєму;
- 5) вставні слова і словосполучення, які допомагають упорядкувати думки, пов'язати їх між собою, вказати на послідовність викладу: наприклад,

отже, словом, значить, виявляється, зокрема, зрештою, повторюю, насамперед;

6) вставні слова і словосполучення, які виражають емоційність вислову, підкреслюють його експресивність: даруйте, пробачте, легко сказати;

7) вставні слова і словосполучення, які вказують на оцінку міри того, про що йдеться, а також на міру його звичайності: найменше, у крайньому випадку, буває, бувало;

8) вставні слова і словосполучення, за допомогою яких робиться висновок, зв'язок із попередньою думкою, підбиваються підсумки: отже, взагалі, словом, значить, виходить, навпаки. Оскільки вставні слова надають значенню основного речення додаткового відтінку, це означає, що вони за змістом пов'язуються з ним. Про цей зв'язок свідчить факт розташування вставних слів у межах того чи іншого речення, а також інтонаційне об'єднання порівняно з усім текстом. Отже, вставні слова лише з формально-граматичного погляду ізольовані від речення; з комунікативного погляду вони пояснюють основне речення загалом.

Висновки

Отже, модальність – це комплексна семантико-синтаксична категорія, яка ґрунтується на ідеї двобічності змісту речення. Особлива роль у передачі оціночних значень припадає на суб'єктивно-модальні форми – вставні та вставлені компоненти, вигуки і частки, які спеціалізуються на передачі суб'єктивної модальності. Необхідно чітко розрізняти поняття «вставні» та «вставлені конструкції». Вставні конструкції виявляють ставлення мовця до висловлюваної ним думки і виражають різні модальні значення (можливості, сумніву) чи оцінку висловлювання, а вставлені – передають додаткові, побіжні повідомлення, розкривають і пояснюють смислове значення якогось із членів речення або речення загалом, уточнюють або

доповнюють його новою інформацією. І вставлені, і вставні конструкції з основним реченням граматичного зв'язку не мають.

Розділ 2. ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ МОДАЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

2.1. Модальні слова як засіб вираження модальності в англомовних текстах

Модальність як екстралінгвістична категорія виражає ставлення мовця до реальності є досить цікавим і специфічним граматичним. Англійська модальність має широкі засоби вираження а тому потребує особливих підходів до її розгляду з точки зору семантики та використання перекладацьких трансформацій. Слід зауважити, що вітчизняна довідкова граматична література пропонує широкий семантичний та функціональний діапазон англійської модальності, що зумовлюється значною необхідністю для студента-іноземця зрозуміти всю глибину цього граматичного явища та потребу пошуку прямих і непрямих відповідників у рідній мові. Сучасні автентичні довідкові джерела'видані у Великій Британії та США пропонують досить спрощений варіант семантичного підходу до розгляду модальності оскільки вони не мають на меті вихід у перекладацькі трансформації без яких є неможливим адекватний переклад англійської літератури українською і російською мовами. Розгляд вищезазначених питань зумовлює виділення об'єктом дослідження модальності англійської мови, а його предметом семантичних та поліфункціональних особливостей її вживання з точки зору здійснення перекладацьких трансформацій, що дозволяє визначити мету як необхідність розкриття специфічних особливостей англійської

модальності ураховання яких є важливим у перекладознавчому аспекті та її реалізацію через наступні завдання окреслення семантичних особливостей англійських модальних дієслів визначення шляхів їх перекладу. розкриття явища поліфункціональності деяких модальних дієслів, що призводить до відповідних перекладацьких трансформацій. Оскільки явище модальності є загальномовним воно має відповідні засоби реалізації як в англійській так і в українській мовах, а саме фонологічні засоби такі як наголос та інтонація лексико-граматичні засоби, тобто суто модальні дієслова, які мають прямі відповідники в обох мовах лексичні засоби, що включають модальні слова і вирази граматичні засоби, що знаходять вираження у відповідних формах способу дієслова. При ознайомленні з фонологічними засобами вираження англійської модальності при перекладі на українську мову слід звертати особливу увагу студентів на той факт, що в англійській мові існують модальні дієслова, які не мають прямих відповідників в українській мові а тому постає необхідність вираження їх значення за допомогою інтонації та наголосу.

Наприклад Тебе покарають за те, що ти зробив

Як бачимо з наведеного прикладу, модальне дієслово не має прямого відповідника в українській мові, а тому його переклад забезпечується шляхом відповідної емпатичної інтонації. Лексико-граматична реалізація модальності в обох мовах здійснюється шляхом використання модальних дієслів та їх прямих еквівалентів, що вживаються з інфінітивом відповідного смислового дієслова. Модальні дієслова мають практично прямі відповідники в українській мові могли, мати змогу, можна, можливо, мусити, бути повинним, не треба, сміти, наважуватися, потрібно, які без особливих труднощів знаходять своє відображення при перекладі. Лексичні засоби вираження модальності виражаються модальних словах і

виразах певне напевно десь-то, навряд, навряд чи, справді, насправд та ін. вставних словах і виразах безперечно, безумовно, без сумніву, не має сумніву зрозуміло певна річ як відомо та ін. модальних частках, що є характерною особливістю української мови таки справді дійсно Наприклад Певно ви бачили її фотографію в газетах Він і справді з глузду з'їхав. Це сталося, безумовно, через його поведінку. Граматична, або синтаксична модальність має спільне походження як в англійській, так і в українській мовах. Вона є вираженням дій, що розглядаються як реальні'або нереальні, гіпотетичні, спонукальні, умовні та ін. Для її вираження використовуються форми дійсного способу, які зазвичай перекладаються на українську мову прямими відповідниками, що передають реальні дії. Наказовий спосіб в основному передає спонукальні та наказові дії.

Наприклад

Слухай мене уважно

Нехай він іде

2.2. Різновиди модальних форм та особливості їх перекладу

При перекладі модальних дієслів англійської мови необхідно привертати увагу студентів до існування явища поліфункціональності деяких дієслів, що пояснюється їх складним походженням та різноманітністю вживання, яке виражається у їх використанні як у функції модальних так і допоміжних дієслів різних типів. У цьому відношенні найяскравішим прикладом здається дієслово лексико-граматична багатозначність якого в деяких випадках становить значну проблему для адекватного перекладу на українську мову'оскільки в різному контекстуальному оточенні воно може реалізувати різне семантичне і структурне наповнення. В процесі розгляду різноманітних автентичних літературних джерел можна переконатися у

значній частотності вживання цього дієслова що у певних контекстах реалізує різні значення які потребують відповідних шляхів та засобів перекладу Неоднозначність семантико-структурного вживання дієслова викликає значні труднощі у студентів'які не мають достатньої граматичної бази і не знайомі з кожним із його значень. Перш за все слід зупинитися на лексичному значенні дієслова. Як відомо дієслово може функціонувати як самостійна частина мови а саме як модальне дієслово що виражає декілька різних значень і в реченні вступає у відповідні семантичні колокації з іншими смисловими елементами Перш за все це дієслово виражає моральне зобов'язання яке при перекладі на українську мову передається за допомогою дієслів повинен зобов'язаний Наприклад Як же вони повинні називати її вона так і не сказала. Крім того може виражати раду яка українською мовою перекладається за допомогою дієслова слід Наприклад Вам усім слід спуститися і глянути, що станеться. Ще одним значення цього модального дієслова є припущення що вважається природно очікуваним за певних умов і при перекладі реалізується з допомогою слів напевно очевидно обов'язково без сумніву не дивно Наприклад Без сумніву від цього розтане і найжорстокіше серце Так капралу напевно сподобається робота в офісі Однак на цьому вживання дієслова як самостійної частини мови вичерпується оскільки далі ми можемо говорити про його вживання як службової частини яка реалізує певні граматичні значення і виступає як Допоміжне дієслово майбутнього часу з точки зору минулого Наприклад Я сказав, що повернуся завтра. Допоміжне дієслово умовного способу Наприклад Я одужав би якби погода встановилась. Дієслово з емоційним забарвленням Наприклад: Навіщо мені чекати на них: Дещо окремо стоїть як допоміжне дієслово, що вживається в підрядному реченні умови для вираження дії малоімовірної у минулому чи майбутньому. Специфічність його вживання пояснюється тим'що воно'попри свою допоміжну функцію передає певне лексичне

значення і перекладається в українському варіанті за допомогою слів «якщо раптом, якщо все-таки. Наприклад Якщо ж раптом ми зустрічалися у пабі він поведився так фамільярно ніби ми старі друзі. Вищеназвані значення показують наскільки різноплановим у своєму вживанні є дієслово а наведені приклади засвідчують досить високу частотність його використання у сучасній англійській мові. Однак слід зауважити, що існуючі тенденції до симпліфікації мови в деякій мірі впливають на дієслово і звужують сферу його вживання. Так наприклад в американському варіанті англійської мови модальні дієслова або навіть просто форми дійсного способу витісняють у підрядному реченні мети, заміняється на у головному реченні складнопідрядних речень нереальної умови та у простих реченнях для вираження нереальної дії, а також у формі Зачини вікно, щоб дитина не застудилась. Я сказав, що повернусь наступного тижня. Крім того в американському варіанті досить часто з емоційним забарвленням підміняється дієсловом Наприклад: А навіщо йому іти туди: Здійснений розгляд та аналіз функціонування дієслова`дає можливість дійти таких висновків є полісемантичним дієсловом' багатозначність якого реалізується як в лексичній'так і граматичній сферах шляхи і засоби перекладу цього дієслова на українську мову визначаються особливостями його лексичних значень як самостійного модального дієслова об'єктивно існуючі процеси симпліфікації англійської мови в значній мірі вплинули і на дієслово обмеживши сферу його вживання за рахунок витіснення його дієсловом та формами дійсного способу. Однак у більшості випадків зберігає свої особливості і активно функціонує в сучасній англійській мові, потребуючи відповідних варіантів перекладу на українську мову. Наведені приклади та зазначені особливості вживання лише одного дієслова показують наскільки важливим для студента є володіння інформацією щодо всього розмаїття значень модальних дієслів, які у кожному конкретному випадку несуть інше семантичне наповнення,

що може реалізуватися в українській мові шляхом різних засобів перекладу. Поліфункціональність англійських модальних дієслів не обмежується лише дієсловом. Ця досить специфічна група може бути доповнена дієсловами які у різних контекстуальних оточеннях по-різному реалізують свої значення. Розглянуті семантичні та структурні особливості значень англійських модальних дієслів засвідчують необхідність здійснення перекладацьких трансформацій в процесі перекладу з англійської мови на українську. Лише володіння студентом-філологом відповідною сумою лексико-граматичних знань уможлиблює виконання адекватного перекладу виконання якого носить комплексний характер оскільки теорія і практика перекладу покликана розглядати як лексичні так і граматичні засоби передачі змісту оригіналу. Специфіка кваліфікованого перекладу полягає в тому, що в ньому лексичне і граматичне повинно розглядатися у нерозривній контекстуальній єдності. Підсумовуючи усе вищесказане можна дійти таких висновків для студента-філолога велике значення має володіння семантичними особливостями англійських модальних дієслів оскільки їх діапазон є значно ширшим ніж в українській мові) Ігнорування незнання чи спрощення певних значень англійських модальних дієслів без сумніву призводить до неточності, викривлення значень та неадекватності перекладу на українську мову визначення шляхів та засобів перекладу англійських модальних дієслів на українську мову залежать від їх лексико-граматичних особливостей при перекладі англійських модальних дієслів на українську мову студент-філолог повинен враховувати поліфункціональність деяких модальних дієслів, яка потребує значно ширшого спектру засобів перекладу та здійснення перекладацьких трансформацій. Враховуючи комплексний характер перекладу з рідної мови на іноземну слід зосереджуватись не лише на граматичних явищах'без яких не можна говорити про його адекватність, а й на

лексичних значеннях ,оскільки, як зазначав А. Швейцер. Якщо граматики зіставляючи різні конструкції відволікається від лексичних значень слів, що входять до їх складу, то теорія перекладу розглядає і те, і інше у нерозривній єдності.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Модальність належить до універсальних категорій, що знайшли відображення в різноманітних сферах науки, і, більш того, лежать в основі цілих наукових підходів. У лінгвістиці, модальність – це комплексна багатоаспектна функціонально-семантична категорія, що виражає ставлення мовця до висловлюваного, його оцінку ставлення до об'єктивної дійсності. Зміст висловлюваного може розглядатися як реальне або нереальне, можливе або неможливе, необхідне або ймовірне, бажане або небажане тощо.

З'ясовано, що у лінгвістиці семантична категорія модальності передає відношення мовця до змісту його висловлювання, цільової настанови, відношення змісту висловлювання до дійсності. Модальність може мати значення ствердження, наказу, побажання, припущення, достовірності, реальності чи нереальності.

Модальність диференціюється на об'єктивну і суб'єктивну. Об'єктивна модальність є обов'язковою ознакою будь-якого висловлювання і формує предикативну одиницю (пропозиція). Об'єктивна модальність виражає відношення висловлення до дійсності в плані реальності/ірреальності. Суб'єктивна модальність, на відміну від об'єктивної, є факультативною ознакою висловлювання та виражається такими засобами, як: порядок слів, інтонація, лексичні повтори, модальні слова і дієслова, вигуки, вставні слова і словосполучення, вставні речення, порядок слів у реченні.

Виявлено, що модальність, будучи екстралінгвістичною категорією, що виражає відношення мовця до реальності, має загальні в англійській та українській мові засоби реалізації, які в себе включають: фонетичні засоби (наголос та інтонація); лексико-граматичні засоби (модальні дієслова); лексичні засоби (модальні слова та модальні вирази), що виражають суб'єктивну модальність; граматичні засоби, що виражають граматичну модальність.

До лексичних засобів вираження модальності належать модальні слова.

Модальне слово трактується як слово, що втратило своє конкретне значення та функціонує як засіб описового зображення модальності.

Література

1. Почепцов Г. Г. Прагматичні аспекти вивчення речення та тексту / Г. Г. Почепцов. - К.: КДПШЯ, 1983. - 212 с.
2. Earth Times. Australia pics Kewell despite injury cloud [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://earthtimes.org/articles/news/.html>.
3. Earth Times. Federer carries Monte Carlo momentum into Italy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://earthtimes.org/articles/news/.html>.
4. Earth Times. Zvonareva advance with wins in Miami [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://earthtimes.org/articles/news/.html>.
5. Earth Times. R. Hendry. Celebrate U. S. flora and fauna during National Wildlife Week, 14–0 March [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://earthtimes.org/>.
6. Earth Times. Message from Fucushima – stop playing with fire and harvest the sun [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://earthtimes.org/energy>. – Назва з екрана.
7. Earth Times. Hilary Swank’s weight gain problems [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://earthtimes.org/articles/.html>.

8. Earth Times. A. Madsen. Why incense could be making you sick [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://earthtimes.org/articles/.html>.
9. Earth Times. Ailing Reisch and Vonn remain undecided over supercombined [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://earthtimes.org/articles/news/.html>.
10. Earth Times. China to protect reincarnation of Dalai Lama, official says [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://earthtimes.org/articles/.html>.
11. Earth Times. Iran's first Olympic woman skier to carry the flag [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://earthtimes.org/articles/.html>.

РЕЗЮМЕ

У роботі розглянуто проблему трактування категорії модальності у сучасній лінгвістиці. З'ясовано, що категорія модальності диференціюється на об'єктивну і суб'єктивну. Окрема увага приділена питанню засобів вираження функціонального аспекту модальності та основним способам вираження модального відношення між суб'єктом дії і дією в англійській мові є модальні дієслова, які є частиною складеного дієслівного модального присудка та відображають ставлення мовця до дії речення. Також звернуто увагу на лексичні, граматичні, лексико-граматичні, деякі спеціальні синтаксичні конструкції, пунктуаційні, графічні, а також конвергенція засобів для реалізації всього різноманіття модальних значень.

Ключові слова: модальність, функціональна модальність, об'єктивна модальність, засоби вираження, модальні дієслова, модальні слова.

RESUME

The paper considers the problem of interpretation of the modality category in modern linguistics. It was found that the modality category is differentiated into objective and subjective. Particular attention is paid to the issue of means of expressing the functional aspect of modality and the main ways of expressing the modal relationship between the subject of the action and the action in the English language are modal verbs, which are part of the compound verbal modal predicate and reflect the speaker's attitude to the action of the sentence. Attention was also paid to lexical, grammatical, lexical-grammatical, some special syntactic constructions, punctuation, graphic, as well as the convergence of means for realizing the entire variety of modal meanings.

Key words: modality, functional modality, objective modality, means of expression, modal verbs, modal words.

